

สภาพทางสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้าน

1. ภาพหมู่บ้าน

ก. ประวัติหมู่บ้าน

หมู่บ้านสวัสดิ์ หมู่ที่ 4 ตำบลศรีสวัสดิ์ อำเภอร่มไทร (ชื่อสมมติ) เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกกึ่งชายแดนมาก เดิมเป็นชุมชนของกระเหรี่ยง ซึ่งอพยพเข้ามาจากชายแดนทิศตะวันออก ไทย-พม่า ชุมชนนี้มีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากพื้นที่ในเขตหมู่บ้านแห่งนี้อุดมไปด้วยแร่ที่มีค่า คือแร่ดีบุก และเป็นเขตป่าสงวนแห่งหนึ่งที่อุดมสมบูรณ์ในเขตอำเภอร่มไทร ดังนั้นจึงทำให้มีผู้คนอพยพเข้าไปทำเหมืองแร่ และทำป่าไม้กันมากในส่วนของผู้ที่เข้าไปสัมปทาน ทำเหมืองแร่ จึงมีจำนวนมากและถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของไทยแห่งหนึ่ง กรมทรัพยากรธรณีได้ดเนินเข้าสู่เหมืองแร่โดยผ่านชุมชนแห่งนี้ กลุ่มคนเหล่านี้เข้าไปบุกเบิกทำป่าไม้ จับจองที่ดินที่หมดสภาพป่าเพื่อปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน เช่นทำไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง ปลูกข้าวไร่ กระเหรี่ยงที่อาศัยอยู่เดิมอพยพเข้าไปอยู่ทิศชายแดนพม่า จนเหลือเพียง 2-3 ครอบครัวในปัจจุบัน

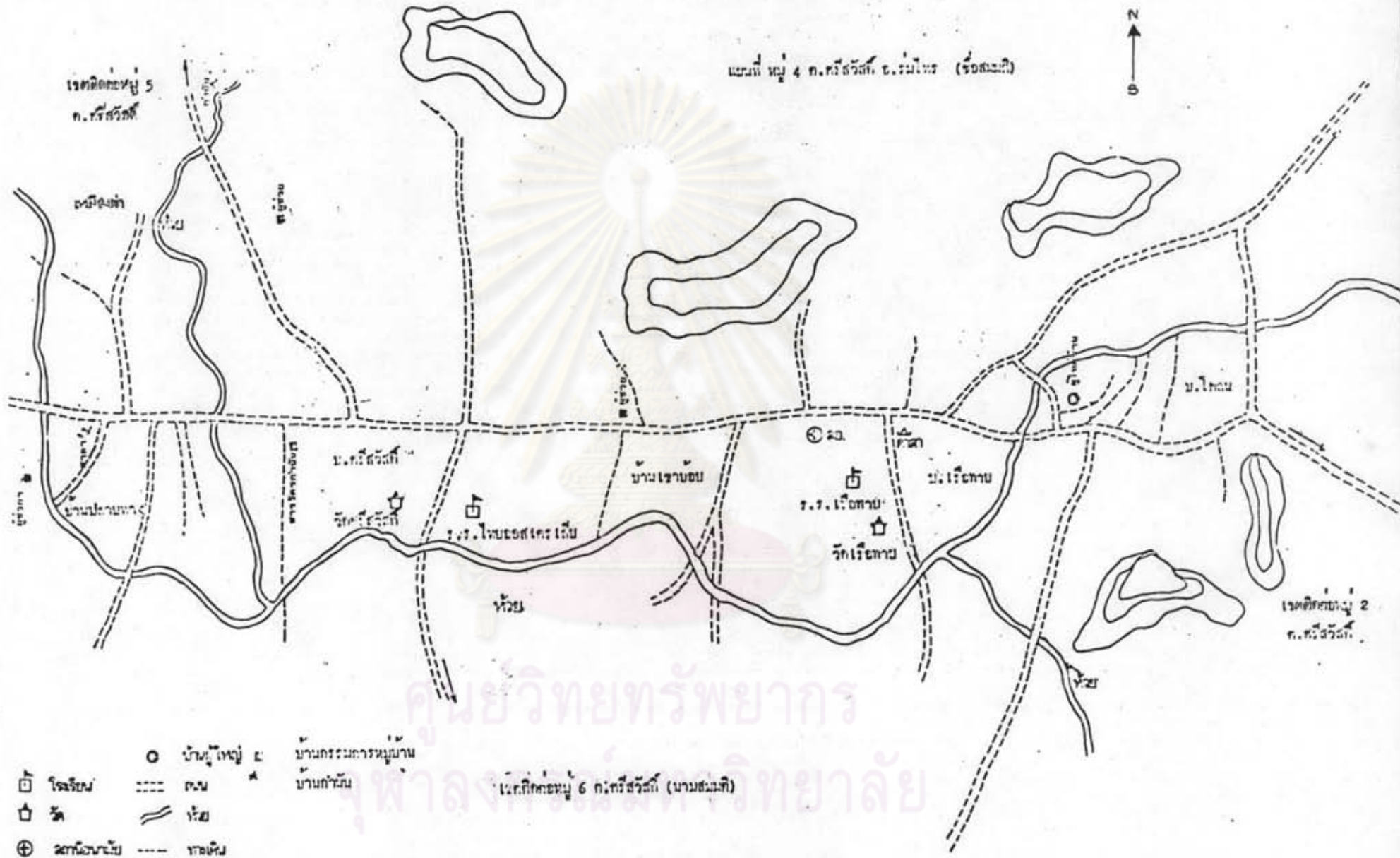
ครอบครัวกระเหรี่ยงเหล่านี้ถือสัญชาติไทย บางคนแต่งงานกับคนไทย ทำให้กลืนกลายเป็นชาวไทย หมู่บ้านนี้เดิมมีผู้ใหญ่บ้านปกครองเป็นชาวกระเหรี่ยง มีคนไทยอพยพเข้าไปอาศัยครั้งแรกสี่คน และต่อมาอพยพเข้าไปมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนใหญ่และประกาศเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น ยกฐานะเป็นบ้านหมู่ที่ 4 ตำบลศรีสวัสดิ์ อำเภอร่มไทร (ชื่อสมมติ) จนถึงปัจจุบัน

ข. สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน

(1) พื้นที่ของหมู่บ้านล้อมรอบด้วยภูเขาเกือบทุกด้าน เป็นที่กอนอยู่ในเขตป่าสงวน มีลำห้วยคั่นผ่าน และล้อมหมู่บ้านไว้ สภาพพื้นที่เป็นดินเหนียวสีแดง เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ และมีกลุ่มบ้านปลูกกระเจี๊ยกกระจายแยกได้ 4 กลุ่มบ้าน

บ้านเรือพาย (ชื่อสมมติ) มีบ้านอยู่ 2 กระจุก คือ กระจุกที่อยู่ปากห้วยทางทิศตะวันออกเป็นบ้านโคลน (ชื่อสมมติ) และทิศตะวันตกของปากห้วยเป็นบ้าน

แผนที่ หมู่ 4 ต.ศรีสวัสดิ์ อ.รวมใจ (รช.สม.ก.)

โรงเรียน	บ้านใหญ่	บ้านรวมการหมู่บ้าน
วัด	ถนน	บ้านกำนัน
สถานีอนามัย	ห้วย	
คลินิก	ทางเดิน	
	คู	

เขตศึกษา หมู่ 6 ต.ศรีสวัสดิ์ (นามสมมติ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 ภาล่งศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย

เรือพาย (ชื่อสมมติ) มีจำนวนบ้านในกลุ่มบ้านนี้ประมาณ 82 หลังคาเรือน

บ้านเขาย้อย (ชื่อสมมติ) เป็นกระจุกบ้านที่รายล้อมจากบ้านเรือพายไปทางทิศตะวันตก ส่วนใหญ่เป็นที่จัดสรร ที่ป่าไม้จัดสรรให้คนยากจนอยู่ มีกลุ่มบ้านของคนอีสาน และลาวโซ่งจากกำแพงแสน และผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นมาอยู่รายไปตามแนวถนน ลาวโซ่งมีประมาณ 4 ครอบครัว คนอีสานอยู่ประมาณ 5 ครอบครัว มีจำนวนบ้านประมาณ 40 หลังคาเรือน

บ้านสวัสดิ์ (ชื่อสมมติ) อยู่ห่างจากบ้านเรือพายประมาณ 3-4 กิโลเมตร อยู่ห่างจากบ้านเขาย้อยประมาณ 800 เมตร มีจำนวนบ้าน 98 หลังคาเรือน

บ้านปลายทาง (ชื่อสมมติ) เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากบ้านสวัสดิ์ประมาณ 5-7 กิโลเมตร เป็นกลุ่มบ้านที่ต่อกับบ้านสวัสดิ์ ต่อจากกลุ่มบ้านนี้ไปเป็นเหมืองแร่ที่บุก มีอยู่ประมาณ 4-5 เหมือง มีจำนวนบ้าน 35 หลังคาเรือน

(2) ขนาดพื้นที่ของหมู่บ้าน 10,000 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 7,431 ไร่ 2 งาน 63 วา ที่อยู่อาศัย 1,225 ไร่ ที่เหลือเป็นป่าสงวน (ข้อมูลจากนายทะเบียนหมู่บ้านสำรวจปี 2529) มีอาณาเขตติดต่อกับนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตหมู่ 7 บ้านพุ ตำบลลุ่มน้ำ (ชื่อสมมติ)

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตหมู่ 6 บ้านหนองปลา ตำบลศรีสวัสดิ์ (ชื่อสมมติ)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตหมู่ 2 บ้านท่าเคื่อ ตำบลศรีสวัสดิ์ (ชื่อสมมติ)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตหมู่ 5 บ้านกระหะทอง ตำบลศรีสวัสดิ์ (ชื่อสมมติ) และเขตเหมืองคิบุก เขตตำบลบัวดี (ชื่อสมมติ)

ค. การคมนาคม

ในหมู่บ้านสามารถติดต่อกับภายในหมู่บ้านโดยการเดินเท้าใช้พาหนะรถยนต์ จักรยานยนต์ และมอเตอร์ไซค์ มีถนนตัดผ่านกลางหมู่บ้านเป็นทางหลวงแผ่นดิน โดยมีบ้านปลูกรายตามถนน 2 ฟาก เป็นกลุ่มๆ ถนนเส้นนี้เชื่อมต่อกับถนนออกสู่ตัวจังหวัดไว้ 3 ทาง

(1) โดยผ่านทางแม่น้ำ ชำโคย โดยสารแพข้ามน้ำไปยังฝั่งตรงข้ามซึ่งมีถนนเชื่อมต่อกับตัวจังหวัดบ้านหนึ่ง

(2) โดยไปตามทางหลวงแผ่นดินผ่านออกไปทางทิศใต้ของหมู่บ้านออกสู่ตัวจังหวัด

(3) เดินทางผ่านหมู่บ้านท่าบ่อเหล็กเคียงทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านและข้ามเรือโดยสารเล็กๆ ไปยังฝั่งตรงข้าม ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอ ปัจจุบันเส้นทางนี้ได้สร้างสะพานขนาดใหญ่น้ำเป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 2 เลน ซึ่งจะสร้างเสร็จประมาณเดือนกุมภาพันธ์ 2531 นี้

เส้นทางคมนาคมในหมู่บ้าน ถนนที่เป็นเส้นสำคัญของหมู่บ้านจักสร้างขึ้นโดยงบประมาณกรมทรัพยากรธรณีในช่วงแรกที่เริ่มมีคนภายนอกเข้ามาทำเหมืองแร่ที่บูกและโดยให้กับทางหลวงแผ่นดิน เมื่อ พ.ศ. 2510 และใช้เงินจากงบประมาณ กสช.บูรณะเป็นตอนๆ และเส้นทางเหล่านี้จะมีทางเชื่อมต่อไปทางชายแดนทางทิศเหนือ สามารถติดต่อกับรัฐกระเหรี่ยงอิสระ เขตติดต่อยุทธยาเขตได้

ในช่วงฤดูฝนกลุ่มบ้านเรือพาย กลุ่มบ้านโคลน จะติดต่อกันได้ทั้งอ้อมเส้นทางหลวงทางข้ามตะวันตกของหมู่บ้าน เนื่องจากห้วยที่ผ่านกลางหมู่บ้านมีน้ำหลากมากไม่สามารถข้ามได้

ส่วนทางบ้านปลายทาง ในฤดูฝนจะติดต่อกับหมู่บ้านภายนอกเกือบไม่ได้ เพราะเป็นช่วงน้ำหลากทั้งน้ำป่าและน้ำห้วย น้ำจะปิดเส้นทางคมนาคมติดต่อกันที่มีเพียงเส้นเดียว ปัจจุบันทางจังหวัดฯ ให้ความสนใจจังหวัดในการสร้างสะพานในส่วนที่ทางน้ำห้วยบ้าน เพื่อแก้ปัญหาการคมนาคมในหมู่บ้าน สร้างในเดือนมีนาคม - เมษายน 2530

การติดต่อกับภายนอกในหมู่บ้านมีรถเมล์โดยสารในหมู่บ้านออกสู่ตัวจังหวัดทุกวันๆ ละ 1 เที่ยว เวลา 07.00 น. และกลับจากตัวจังหวัดในเวลา 13.00 น. ถึงหมู่บ้านเวลา 15.00 น.

ง. จำนวนประชากรในหมู่บ้าน

(สำรวจเมื่อวันที่ 1 มกราคม - 31 มีนาคม 2530 โดยผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่ทำหน้าที่นายทะเบียนหมู่บ้านและ ผสส./อสม.)

มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น	255	ครัวเรือน
ประชากรทั้งสิ้น	1,246	คน

เป็นชายประมาณ 576 คน

เป็นหญิงประมาณ 670 คน

จ. อาชีพของประชากรในหมู่บ้าน

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก แม้บางครอบครัวจะชายของอยู่ในหมู่บ้าน ก็จะทำไร่ประกอบด้วย มีอยู่เพียง 4 ครัวเรือน ที่ทำอาชีพอื่นเป็นหลัก คือค้าขายพืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพก เลี้ยงสัตว์ ข้าวโพกกิน อ้อย ถั่วเหลือง ละหุ่ง มัน ถั่วดำ พริก และที่กำลังริเริ่มปลูกประมาณปี 2528 ไร่ประมาณ 2-3 ไร่ คือปลูกหญ้าไม้กวาด พืชเหล่านี้อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว มีพื้นที่ปลูก 1,000 ไร่ จำนวน 40 ครอบครัวยุค นอกจากนั้นก็มีการปลูกผัก กล้วยปลี บักกาคขาว มะเขือเหลือง มะเขือเปราะ มะเขือยาว และผักชี โดยอาศัยปลูกตามชายห้วย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 2-3 ครัวเรือน

ชาวมักมีการปลูกข้าวไร่ ซึ่งจะปลูกไว้กินประมาณ 10-15 ไร่ นอกจากอาชีพทำไร่แล้ว อาชีพอื่นๆ ก็มีเช่น การรับจ้างทำงานภาคเกษตรกรรม งานรับจ้างทำงานในเมือง เลี้ยงสัตว์ และรับราชการ

สัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงกันแบ่งเป็น 2 ประเภท

(1) สัตว์เลี้ยงไว้กิน เช่น ไก่ เป็ด

(2) สัตว์เลี้ยงไว้ขาย เช่น ไก่ เป็ด หมู วัว

นอกจากนี้ชาวบ้านจะจับปลาในฤดูแล้งประมาณเดือนเมษายน - สิงหาคม แหล่งจับคือลำห้วย และเขื่อนกักเก็บน้ำ ที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง การจับสัตว์น้ำส่วนใหญ่จะจับมากินมากกว่าจับขายในฤดูฝนจะมีการซุกหน่อไม้ขาย เก็บเห็ด มีทั้งเห็ดโคน เห็ดไผ่ ไข่สำหรับกินและขาย

2. สภาพสังคมวัฒนธรรมของหมู่บ้าน

ก. การจัดระเบียบสังคมในหมู่บ้าน

(1) การปกครอง

เริ่มประกาศเป็นหมู่บ้านเป็นทางการเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมาเองและได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบ

บริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติจักระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2525 และได้ดำเนินการเลือกตั้งกรรมการกลาง ผู้ทรงคุณวุฒิและประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2527 โดยจัดแบ่งคณะกรรมการออกเป็น 7 ฝ่าย และมีคณะกรรมการกลาง 1 ชุด

คณะกรรมการกลางประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการ และกรรมการ 7 คน มาจากการเลือกตั้งและกรรมการโดยตำแหน่ง ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน จากคณะกรรมการทั้งสิ้น 11 คน มีการเลือกตั้งกรรมการแต่ละฝ่ายรวม 7 ฝ่าย ดังนี้

- คณะกรรมการฝ่ายพัฒนาส่งเสริมอาชีพ	7 คน
- คณะกรรมการฝ่ายการปกครอง	7 คน
- คณะกรรมการฝ่ายป้องกันและรักษาความสงบ	7 คน
- คณะกรรมการฝ่ายการคลัง	7 คน
- คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุข	6 คน
- คณะกรรมการฝ่ายศึกษาและวัฒนธรรม	7 คน
- คณะกรรมการฝ่ายสวัสดิการสังคม	7 คน

คณะกรรมการต่างๆ 7 ฝ่าย พร้อมทั้งคณะกรรมการกลาง หลังจากได้รับการเลือกตั้งและแต่งตั้งในวันที่ 17 กันยายน 2527 แล้วได้รับการประกาศเป็นทางการเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2527

คณะกรรมการทุกชุดไม่มีตำแหน่งเลขานุการ เพราะไม่ได้แต่งตั้งไว้ การประชุมคณะกรรมการส่วนใหญ่จะประชุมแต่คณะกรรมการกลางเท่านั้น การประชุมตกลงแต่ละครั้งไม่มีการบันทึกไว้

(2) องค์กรต่างๆ ในหมู่บ้าน

1. องค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป. ซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ จำนวน 7 ฝ่าย โดยมีองค์กรคณะกรรมการกลาง 1 คณะ และมีองค์การช่วยเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ 7 ฝ่ายคือ เมื่อ พ.ศ. 2527 มีดังนี้

- ฝ่ายพัฒนา

- ฝ่ายกิจการการคลัง
- ฝ่ายปกครอง
- ฝ่ายป้องกันรักษาความสงบ
- ฝ่ายสาธารณสุข
- ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม
- ฝ่ายสวัสดิการและสังคม

2. กลุ่ม บสส. อสส. และ อสภ. ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกัน ประกอบด้วยบุคคล 9 คน อบรมเมื่อ พ.ศ. 2528 โดยมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายทะเบียนเป็น อสม. (บสส. - ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อสม. - อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อสภ. - อาสาสมัครโภชนาการประจำหมู่บ้าน) สมาชิกที่เข้าอบรม 12 คน

3. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีสมาชิก 21 คน ภรรยาผู้ใหญ่บ้านเป็น ประธานกลุ่มและคัดเลือกตัวแทน เป็นรองประธาน มีกิจกรรมทำอาหารเค็มนละครั้ง อบรม เมื่อ พ.ศ. 2528

4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีสมาชิก 58 คน โดยมีอาสาสมัครเกษตรกรประจำหมู่บ้าน เป็นประธานกรรมการ จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2528 และกลุ่มการค้าซึ่งค้าขายเป็นร้านสหกรณ์ มีสมาชิกจำนวน 58 คน เช่นกัน

5. กลุ่มเยาวชนเกษตรกร (ยุวเกษตรกร) ยังไม่มีกิจกรรมต่อเนื่อง

6. กลุ่มผู้ทำไร่อ้อย กลุ่มทำไร่หญ้าไม้กวาด

จะเห็นว่ากลุ่มมีทั้งกลุ่มทางการและกลุ่มที่ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งกันขึ้นมา กลุ่มที่มีทำที่ว่าจะขยายกลุ่มต่อไป คือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกลุ่มชาวไร่ เช่นกลุ่มไม้กวาด เป็นต้น ส่วนกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มยุวเกษตรกร ยังอยู่ในลักษณะที่ขาดกิจกรรมต่อเนื่องและขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้เห็นประโยชน์และความก้าวหน้าของกลุ่มตลอดจนประโยชน์ที่จะได้จากกลุ่ม

(3) การฝึกอบรมมวลชนในหมู่บ้าน

- ฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันป่าไม้ 4 ครั้ง สมาชิก 11 คน

ระหว่าง พ.ศ. 2527 - 2530

- อบรมไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.) 1 ครั้ง สมาชิก 54 คน
พ.ศ.2527

- อบรมอาสาป้องกันหมู่บ้าน (อส.) 1 ครั้ง สมาชิก 8 คน
พ.ศ.2527

- อบรมคณะกรรมการหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) 1
ครั้ง สมาชิก 68 คน พ.ศ.2527

- อบรมอาสาสมัครโภชนาการ (อสภ.) 1 ครั้ง สมาชิก 12 คน
พ.ศ.2526

- อบรมสตรีอาสาพัฒนา 1 ครั้ง สมาชิก 30 คน พ.ศ.2529

- อบรมแม่บ้านเกษตรกร 1 ครั้ง สมาชิก 30 คน พ.ศ.2528

ข. สภาพความเป็นอยู่ทั่วไปทางค้ำสารณูปโภค อุบโภค บริโภค

(1) สารณูปโภคในหมู่บ้าน

- มีประปาอยู่สองแห่ง คือที่บ้านเรือพายและบ้านสวัสดิ์ โดยใช้
สถานที่และแหล่งน้ำจากบ่อสาธารณะในวัด

โดยที่บ้านเรือพายได้เงินงบประมาณจาก อพป. 10,000 บาท และ
ราษฎรสมทบการถวายผ้าป่าและเงินงบประมาณส่วนจากทางราชการ จัดสร้างเมื่อ พ.ศ.2527
ส่วนบ้านสวัสดิ์ ใช้งบ กสช. จึงทำให้ได้ประปาที่ได้มาตรฐานดี
กว่าบ้านเรือพาย

- มีศูนย์สาริการกลาค ซึ่งเป็นที่ทำการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อ
การผลิตและที่ขายข้าวของกลุ่มออมทรัพย์ 1 แห่ง ใช้งบ กสช. สร้างเมื่อ พ.ศ.2528

- มีศาลาพักร้อนที่บ้านเรือพาย 1 แห่ง สร้างเมื่อ พ.ศ.2528
งบประมาณจากผู้ค้ากลาคนี้

- มีศาลาเอนกประสงค์โดยงบ อพป.ที่บ้านสวัสดิ์ 1 แห่ง สร้าง
โดยเงิน อพป. เมื่อ พ.ศ.2528

- มีศาลาที่บ้านปลายทาง 1 แห่ง เป็นศูนย์รวมชาวบ้านมารวมกัน
เพื่อโดยสารรถจากหมู่บ้านออกสู่เมือง สร้างเมื่อ พ.ศ.2530 เงินสมทบจากชาวบ้านสร้าง
โครงศาลา สังกะสีมุงหลังคา ได้รับเงินช่วยเหลือจาก สส.ในจังหวัด

- มีไฟฟ้าใช้ในกลุ่มบ้านเรือพาย บ้านสวัสดิ์ กำลังอยู่ในระหว่างขยายเขตคือบ้านโคลน บ้านเขาย้อย และบ้านปลายทาง

(2) แหล่งน้ำที่บริโภค

- รongน้ำฝนไว้บริโภคแต่ไม่พอใช้ทั้งปี
- ใช้น้ำในลำห้วยหรือซุกบ่อ ซึ่งจะเป็นบ่อโพรงบ่อสาธารณะ กลุ่มบ้านเรือพาย และกลุ่มบ้านสวัสดิ์ มีประปาหมู่บ้านโดยสูบน้ำจากบ่อสาธารณะที่มีบ่อที่วัดขึ้นแท้งค์แล้วปล่อยไปคามท่อโดยเครื่องสูบน้ำไฟฟ้าและเครื่องสูบน้ำ โดยใช้เครื่องสูบน้ำที่เขลาคำลาคัม บ้านโคกที่มีฐานะที่ติดต่อท่อประปาเข้าบ้านก็จะมีมาตรวัดการใช้ โดยเก็บค่าใช้น้ำยูนิตละ 5 บาท นอกจากนี้มีบริการขายน้ำประปาโดยเข็นถังมาใส่หน้าที่หอจำหน่ายโดยจุ 1 ถึง ปริมาณ 200 ลิตร ราคา 2 บาท โดยทั้งสองแห่งให้การบริการในลักษณะเดียวกัน

(3) แหล่งอาหาร

ในหมู่บ้านมีร้านค้า 13 ร้านใน 4 กลุ่มบ้าน โดยกลุ่มบ้านโคลนมี 1 ร้าน บ้านเรือพายมี 3 ร้าน บ้านหน้าเขาย้อย มี 1 ร้าน บ้านสวัสดิ์มี 5 ร้าน บ้านปลายทางมี 3 ร้าน

มีรถขายอาหารขายทุกวันโดยนำอาหารมาจากนอกหมู่บ้าน มีทั้งอาหารสดและอาหารแห้ง ชาวบ้านนิยมซื้ออาหารจากรถขาย ซึ่งจะมาในช่วงเช้าครู่ประมาณ 6 โมงเช้า นอกจากนั้นจะซื้อจากร้านค้า ซึ่งร้านค้าจะนำสินค้าอาหารแห้งอาหารสดจากตัวจังหวัดมาขายโดยฝากซื้อไปกับรถเมลล์โดยสารและของจะมาส่งเมื่อรถเมลล์กลับเข้ามาในช่วงบ่าย นอกจากนี้กลุ่มบ้านเรือพายจะจัดให้มีตลาดนัด ขายอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ทุกวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 05.00 น. - 12.00 น. และในวันนั้นรถกับข้าวก็จะไม่เข้ามาขาย ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงจะนิยมซื้ออาหารจากตลาดนัด เพราะมีราคาถูกอาหารที่นิยมซื้อจากตลาดนัดมีปลาเค็ม ปลาแห้ง ผัก ปลากระป๋อง ข้าว ไข่ มันหมูเจียว น้ำมัน น้ำปลา เครื่องใช้ เช่น สบู่ แป้ง ยาสีฟัน เครื่องใช้ในครัว เสื้อผ้า และนำเอาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ตนเองผลิตได้มาขายส่งแก่พ่อค้าที่มาขายของด้วย ในฤดูฝนอาหารพวกนี้ก็จะปลูกกินเอง และในฤดูแล้งก็จะหาสัตว์ป่ามาบริโภค เช่น ไก่ป่า กระจอก กระแต แยม นม กุ้ง หมูป่า เป็นต้น

(4) การสาธารณสุข

มีสถานอนามัยอยู่ 1 แห่ง ที่บ้านเรือพาย ตำบลสวัสดิ์ สถานีอนามัย มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ 2 คน คือนางสมศรี ม่วงศรี (นามสมมติ) หัวหน้าสถานีอนามัย และนางคอกไม้ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นลูกจ้างประจำ รับผิดชอบด้านงานการวางแผนครอบครัว สถานีอนามัยจัดสร้างเมื่อ พ.ศ. 2521 และเริ่มเปิดบริการเมื่อ พ.ศ. 2523

โรคที่พบในเด็กส่วนมากเป็นไขหวัด หอม่วง หอมเสีย พยาธและมาเลเรีย โรคที่พบมากในผู้ใหญ่ก็มีไขหวัด หอมเสีย มาเลเรียและพยาธิ ถ้ามีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย หรือคลอกก็จะมีมาที่สถานีอนามัย ถ้าอาการหนักก็จะส่งจากสถานีอนามัยไปยังโรงพยาบาลทรโยค ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ

งานบริการของสถานีอนามัยตำบล มีบริการด้านการวางแผนครอบครัว การให้ภูมิคุ้มกันเด็ก การตรวจครรภ์ ทำคลอด แนะนำอนามัยชุมชน สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม อนามัยโรงเรียน การตรวจรักษาโรคและปฐมพยาบาลพื้นฐาน ส่งต่อยุ่ป่วยเมื่อมีอาการรุนแรง

แต่เนื่องจากใกล้ๆ หมู่บ้านก็มีค่ายทหาร ซึ่งเป็นค่ายที่ทหารสิงคโปร์ มาเช่าอยู่ มีหน่วยเสนารักษ์อยู่ที่นี่ ซึ่งให้บริการการรักษาฟรีแก่ชาวบ้าน หากมีอาการหนักก็จะส่งต่อโดยมีหมอประจำอยู่ ทำให้ชาวบ้านที่ไม่มีเงินเสียค่ารักษาที่สถานีอนามัยไปใช้บริการที่ค่ายทหารมาก เพราะให้การรักษาฟรีเป็นประการหนึ่ง นอกจากนั้นมีหมอประจำและเครื่องมือดีกว่าอนามัย

ส่วนในหมู่บ้านมีส่วนไข้ประมาณ 10-15% และกำลังอยู่ในระหว่างรณรงค์กันต่อไป ส่วนส่วนใหญ่เป็นส่วนราคน้ำ มีส่วนหลุมอยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่จะใช้วิธีชุกกลบ (สำรวจเมื่อเดือนมีนาคม 2530 โดย ผสส./อสส.)

- การประกอบอาหารมักจะกินอาหารที่ปรุงสุกแล้ว ชาวนิยมรับประทานข้าวจ้าว อาหารรสจืดไม่ว่าจะมีเชื้อสายจากคนจีน ไทย หรือมอญ พม่า กระเทียมนิยมกินอาหารป่า รสจืด จะปรุงอาหารวันละ 2 มื้อ เช้าและเย็น ครอบครัวที่รับประทานข้าวเหนียวและอาจจะมิของคิบๆ บ้างจะเป็นครอบครัวที่อพยพมาจากทางภาคอีสาน ที่เข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้าน

- การอาบน้ำก่อนที่ยังไม่มีประปาหมู่บ้าน ทุกครอบครัวจะไปอาบ น้ำที่ลำห้วย ซึ่งจะกลายเป็นที่นัดพบของชาวบ้าน เป็นจุกๆ อาบน้ำร่วมกันพูดคุยกัน หลังจาก มีประปาหมู่บ้าน บ้านที่พอมีฐานะก็ต่อประปาใช้ในบ้าน ส่วนบ้านที่อยู่ไกลหรือไม่สามารถต่อ ประปาเข้าบ้านได้ก็จะเดินตังมาช้อนน้ำใช้และนำไปอาบที่บ้าน

ค. การศึกษา

ในหมู่บ้านมีโรงเรียนอยู่ 2 แห่ง คือโรงเรียนเรือพาย และโรงเรียน สมาคมไทย-ออสเตรเลีย อยู่ที่บ้านสวัสดิ์ แต่ละโรงเรียนเป็นโรงเรียนของการประถมศึกษา อำเภอรั่มไทร มีครูอยู่ประมาณโรงเรียนละ 6-7 คน จำนวนนักเรียนแถบโรงเรียนเรือพาย น้อยกว่าโรงเรียนสวัสดิ์ เพราะเด็กแถบเขาย้อยส่วนใหญ่จะไปเรียนที่โรงเรียนสวัสดิ์ (ร.ร.สมาคมไทย-ออสเตรเลีย)

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีการสอนศึกษาผู้ใหญ่แก่ผู้ที่ไม่รู้หนังสือและยังไม่จบ ชั้น ป.4 โดยปัจจุบันกำลังสอนอยู่ที่วัดสวัสดิ์ สมาชิกประมาณ 15 คน ผู้สอนคือครูโรงเรียน เรือพาย

ในหมู่บ้านมีวัด 2 แห่ง คือวัดเรือพายและวัดสวัสดิ์ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเรือพาย และบ้านสวัสดิ์ ที่วัดเรือพาย มีพระอยู่ 3 องค์ ที่วัดสวัสดิ์ มีพระ 2 องค์

และขณะนี้กำลังดำริสร้างโรงเรียนชั่วคราวและสำนักสงฆ์ที่บ้านปลายทาง เพราะเด็กและชาวบ้านต้องเดินทางไกลถึง 7 กิโลเมตร กว่าจะมาถึงโรงเรียนและวัดได้

สภาพการศึกษาของชาวบ้านทั่วไปมีระดับการศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาเป็น ส่วนใหญ่ การศึกษาระดับ ป.4 - ป.6 มีจำนวนถึง 80% อีก 15% ไม่รู้หนังสือ 5% อยู่ใน ระดับมัธยมและสูงกว่าระดับมัธยม ปัจจุบันมีการให้การศึกษาผู้ใหญ่และชาวบ้านที่ไม่รู้หนังสือ สอนโดยครูในโรงเรียนเรือพาย

ง. แบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

(1) สภาพความเป็นอยู่ทั่วไปของชาวบ้าน ดำเนินชีวิตแบบชาวไร่ทั่วไป อาจเป็นเพราะบางส่วนที่อพยพเข้ามาเป็นคนจีนหรือเคยมีบรรพบุรุษเป็นคนจีน จึงทำให้การ ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย ปลูกในทรงโรงเจ็ก ครัวบ้านทำค้ำยไม้ไผ่มุงหลังคาค้ำยหน้าคา ภายในบ้านยกเป็นร้าน เพื่อนอนและวางสิ่งของ ส่วนพื้นบ้านเป็นพื้นดินที่วัดให้แน่น ข้อสันนิษฐาน

อีกอย่างหนึ่งก็คือ อาจปลูกสร้างได้ง่าย และใช้วัสดุที่หาง่าย ลักษณะบ้านเรือนเมื่อมีฐานะดีขึ้นก็จะหาเลื่อยไม้ในป่ามาปลูกสร้างบ้าน มักจะปลูกบ้านเรือนเป็นเรือนไม้ 2 ชั้น หลังคาบ้านต่ำ เพราะเกรงถูกลมพายุพัดในฤดูมรสุม การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตั้งรวมกันเป็นกระจุกรายตามถนนที่คึกคักหมู่บ้าน บางส่วนปลูกบ้านอยู่ในที่ทำไร่ของตนเอง ดังนั้นลักษณะหมู่บ้านนี้จึงมีห้องที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และกระจัดกระจายตามที่ทำกินของตนเอง

ความเป็นอยู่ของครอบครัวจึงอยู่ในลักษณะที่ช่วยงานกันทำ ถ้าสามีไม่สบาย ภรรยา ก็จะออกทำงานแทน แม้แต่งงานเลื่อยไม้ชาย และหากภรรยาไม่สบาย สามีก็จะจัดหาอาหาร ทำงานดูแลเด็ก ๆ ให้ด้วย นิยมผู้มีฐานะที่ร่ำรวยและมักจะกล่าวเสมอว่าเป็นเพราะมีบุญวาสนาส่งจึงได้มีฐานะที่สุขสบาย

แม้ว่าชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะอพยพมาจากสถานที่ต่างๆ กัน และแม้ว่าจะจะเป็นกลุ่มที่มาจาก การสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษจีน มอญ ไทยก็ตาม แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านใหม่นี้ อาจเป็นเพราะสภาพที่ยังเป็นป่าเปิดใหม่และเข้ามาอยู่เพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ แต่ละครอบครัวจึงได้มีการค้าขายที่คล้ายๆ กันทุกบ้าน การเชื่อถือก็มีศาสนาพระภูมิเจ้าที่เสาช้างแท่น และการถือผีบรรพบุรุษ มีลักษณะการเชื่อถือที่มีเกือบทุกครอบครัว การกินอาหาร การหุงหาอาหารก็มีลักษณะแบบเดียวกัน คือการหุงหาอาหารอยู่ในบริเวณบ้านที่สร้างเป็นโรงโดยทำในมุมบ้านมุมหนึ่งโดยไม่ได้แยกออกมา ใช้พื้นหุงหาอาหารเพราะหาง่าย

(2) ความเชื่อและการนับถือศาสนา เกือบทุกครอบครัวนับถือศาสนาพุทธ มีเพียงครอบครัวเดียวที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ เป็นครอบครัวกระเหรี่ยง หัวหน้าครอบครัวถือสัญชาติไทย และรับราชการเป็นครูสอนอยู่โรงเรียนเวือ่พายนอกจากจะนับถือศาสนาพุทธกันแล้ว ความเชื่อเรื่องทรงเจ้าเข้าผี มีเกือบทุกครอบครัว โดยเฉพาะบางครอบครัวที่สืบเชื้อสายมาจากคนมอญ จะมีการถือผีเป็นผีบรรพบุรุษ ซึ่งลูกชายคนโตจะเป็นผู้สืบทอดผีบรรพบุรุษโดยมีข้อห้ามไม่ให้คนแปลกหน้าหรือคนอื่นๆ นอกจากคนในครอบครัวนั้นเข้าออกในบ้าน นอกจากจะอยู่ภายนอกตัวบ้านเท่านั้น มิฉะนั้นจะเกิดลักษณะอาเพศต่างๆ แก่ผู้ที่ฝ่าฝืนจนถึงตายด้วยอิทธิพลของผี-บรรพบุรุษทำร้าย นอกจากนี้แต่ละครอบครัวก็มีการถือเจ้าทรงผี บางครอบครัวก็เป็นร่างทรง และมีศาลเจ้าทรงในบ้าน บางครอบครัวที่มีเชื้อสายจีนก็จะถือปฏิบัติตามธรรมเนียมจีน มีการไว้พระจันทร์ ไหว้เจ้าเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ และเทศกาลตรุษจีนในเทศกาลตรุษจีนในหมู่บ้านนี้จะมีการเซ่นไหว้ ทำบุญกัน

ทุกบ้านมีทั้งที่เป็นคนจีน คนมอญ เหตุผลในกรณีที่เป็นบ้านที่ไม่ได้เป็นคนจีน เพื่อจะได้เช่น ให้อาหารคนจีน ให้อาหารคนมอญ และจะได้มีอาหารการกินเหมือนบ้านที่เป็นคนจีน เพื่อจะได้มีกิน เหมือนกัน เมื่อถึงเทศกาลของไทยก็มีการปฏิบัติตามประเพณีไทยกันทุกบ้าน เช่นประเพณี สงกรานต์ งานบุญต่างๆ

มีความเชื่อเรื่องบุญวาสนา เรื่องของกรรมและการบนบานศาลกล่าว ซึ่ง เป็นการถือตามศาสนาและความเชื่อทางพิธีกรรมต่างๆ ที่คนเชื่อถือค่านิยมของชาวบ้าน ส่วนใหญ่อยากจะมีฐานะดี อยากจะให้ครอบครัวมีความสุข และต้องการชีวิตที่สุขสบาย ยกย่องให้สามีเป็นหัวหน้าครอบครัวและต้องการมีที่กินทำกินมากๆ ชีวิตความเป็นอยู่ส่วนใหญ่ จะเรียบง่าย การทำงานและการรับผิดชอบในครอบครัว ส่วนใหญ่จะช่วยกันทำมาหากิน ระหว่างสามีและภรรยา โดยออกไปทำงานในไร่ร่วมกัน เค็กลง ในครอบครัวจะฝากไว้กับ ผู้เช่าผู้แก่ที่อยู่บ้านหรือหากเป็นบ้านที่แยกครอบครัวแล้วก็จะนำไปเลี้ยงดูในไร่ยามที่พ่อแม่ ออกไปทำงานในไร่ด้วย

(3) แบบแผนการผลิตและการใช้จ่าย

แบบแผนการผลิตเริ่มใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยผลิตการเตรียมดิน ใช้ รถแทรกเตอร์ไถพลิกดิน การปลูกใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ สอร์โม่ ยางฆ่าแมลงและรับคำแนะนำ การผลิตจากเกษตรกรตำบล หน่วยบริการของชาวไร่อ้อย นายทุนผู้แนะนำการปลูกหญ้าไม้กวาด แม้จะมีการใช้แบบเก่าแต่ก็ไม่มากนัก การผลิตผลิตเพื่อขาย และบางส่วนเพื่อยังชีพ แต่ส่วนใหญ่ผลิตเพื่อขาย แลกเงินตราไปซื้อของกินและเครื่องใช้

การใช้จ่ายในการผลิต ครอบครัวที่มีฐานะดีจะลงทุนเอง แต่ส่วนใหญ่จะนำทุนการผลิตมาจากการกู้ยืม นายทุนซึ่งจะรับซื้อผลผลิตด้วยวิธีการ ที่นายทุนจะนำ รถแทรกเตอร์ไถเตรียมดินให้ ให้พันธุ์ปลูกให้ปุ๋ยฆ่าแมลง สอร์โม่ และบางครั้งครอบครัวไม่มีเงินใช้จ่ายเพื่อกินอยู่ในบ้านก็ขอเบิกเงินค่ากินอยู่ในลักษณะกู้ยืมมีดอกเบี้ย เมื่อผลิตผลออก จำหน่ายนายทุนรับซื้อและหักลบหนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ชาวไร่จะเป็นหนี้ค้างขายในปีต่อไป ถ้าสภาพ คินฟ้าอาหาร ไม่อำนวยแมลงศัตรูพืชมาก แต่ถ้าผลผลิตที่อาจพออยู่ตัวแต่ไม่เหลือใช้ ต้องอาศัย นายทุนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน

การใช้จ่ายในครอบครัว ผู้รับผิดชอบดูแลคือแม่บ้านรายได้จะได้เป็น ฤดูกาลตามการขายผลผลิต และรายวันเมื่อออกไปรับจ้าง การใช้จ่ายใช้ไปในกรบริโภค

เป็นส่วนใหญ่อีกส่วนหนึ่งจะเป็นการซื้อของเครื่องใช้งานบุญ เงินลงทุนใช้จ่ายยามเจ็บป่วย ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว

(4) การทัศนใจในครอบครัว

การทัศนใจในครอบครัวจะทัศนใจร่วมกันระหว่างสามีภรรยา แต่ส่วนใหญ่ภรรยาจะเป็นผู้ทัศนใจและให้สามีกระทำไม่ว่าจะเป็นงานในบ้าน นอกบ้าน เครือญาติมีส่วนสำคัญที่จะให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา ทางการเงินหรือทัศนใจบางอย่างไม่ได้ ความสนิทสนมใกล้ชิดระหว่างเครือญาติมีค่อนข้างสูง มีการพึ่งพากันสูงเช่นกัน

(5) การรับข้อมูลข่าวสาร

การยอมรับข้อมูลข่าวสาร ของคนในหมู่บ้านจะฟังจากวิทยุ กูจาก โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ แต่ส่วนใหญ่จะใช้การฟังจากวิทยุ กูโทรทัศน์ และรับฟังจากเจ้าหน้าที่ราชการและผู้นำมากกว่าการอ่านหนังสือ การสื่อสารที่ไวที่สุดในหมู่บ้านคือการพูดปากต่อปาก

(6) การให้บริการพื้นฐานจากทางราชการ

การให้บริการขั้นพื้นฐานจากทางราชการ เกษตรตำบลจะออกมาพบเกษตรกรทุกอาทิตย์ทุกวันอังคาร พัฒนาการจะออกมาพบกลุ่มองค์กรพัฒนา แนะนำด้านการพัฒนาอาชีพทุกเดือน มีสถานีอนามัยในหมู่บ้าน ให้บริการแก่ชาวบ้าน คำนการปฐมพยาบาล รักษาโรคเบื้องต้น การวางแผนครอบครัว การให้ภูมิคุ้มกันเด็ก การดูแลตรวจเยี่ยมตามบ้าน การแนะนำการปฏิบัติตัวของแม่ตั้งครรภ์ การบริการอนามัยโรงเรียน มีการให้บริการด้านตรวจรักษามาเลเรีย บริการฉีดวัคซีนป้องกัน ในฤดูโรคระบาดโดยหน่วยมาเลเรีย การออกแนะนำเรื่องกฎหมายชาวบ้าน แก่ประชาชนจากหน่วยงานปกครอง การบริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของ กรป.กลาง และโรงพยาบาลอำเภอ การออกบริการอำเภอเคลื่อนที่ของหน่วยงานอำเภอ

(7) ประเพณีต่างๆ ในหมู่บ้าน

ในวันสำคัญทางศาสนาพุทธเกือบทุกบ้านจะหยุดงานเพื่อไปประกอบพิธีทางศาสนา ทำบุญ และฟังเทศน์ที่วัด ในเทศกาลตรุษไทย ทุกบ้านจะประกอบอาหารของคาว หวาน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันทุกบ้าน และถืองานทำบุญที่วัดเป็นงานใหญ่ เป็นงานหลักและฟังเทศน์จนเสร็จพิธีจึงกลับไปพักผ่อนที่บ้าน

การเล่นในเทศกาลต่างๆ ไม่ค่อยมีแต่จะเน้นหนักไปในการแข่งวิ่ง ประกอบอาชีพ และเตรียมระว่างภัยที่จะเกิดขึ้น เช่น ในเทศกาลสงกรานต์ หลังจากมีพิธีทำบุญแล้ว จะนัดวันที่มีการเล่นฉลองในวันต่อไป โดยเล่นที่จุดที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน มีพิธีสงฆ์ น้ำพระ เล่นกีฬาหนุ่มสาว ส่วนคณะกรรมการหมู่บ้านก็จะจัดหาคนตรี ลิเกมาฉลองให้ในเวลาเย็น ขณะเดียวกันทุกฝ่ายก็เตรียมตัวที่จะรับสถานการณ์ภัยธรรมชาติที่จะเกิดจากลมมรสุม ที่มักจะพัดบ้านเรือนพังเสียหาย อาจจะต้องอยู่กับการเสี่ยงภัยตลอดเวลานี้เอง จึงทำให้ทุกบ้านจึงเชื่อในเรื่องผีและการทรงเจ้า เพราะเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวที่ทำให้ทุกบ้านรู้สึกมีที่พึ่ง นอกจากญาติพี่น้องที่มาอยู่ใกล้ๆ กัน และเพื่อนบ้านใกล้เคียงแล้ว

สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ไม่มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะอพยพมาจากที่ใด ทุกครอบครัวมีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมและจุดมุ่งหมายที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านต้องการตั้งรกรากสร้างฐานะตนเอง ดังนั้นการมาอยู่ร่วมกัน ถึงแม้จะมาจากคนละทิศคนละทางสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เหล่านี้จึงน่าจะเป็นส่วนกำหนดให้เกิดการปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จึงเกิดเป็นแบบแผนชีวิตที่อยู่ร่วมกันและดำเนินชีวิตคล้ายๆ กันดังกล่าว

3. งานพัฒนาในหมู่บ้าน

กิจกรรมการพัฒนาในหมู่บ้านมีเรื่องต่างๆ ดังนี้

ก. กิจกรรมพัฒนาจิตใจ มีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ทุกๆ วันสำคัญทางศาสนา

ข. กิจกรรมพัฒนาสาธารณสมบัติ มีศาลาประชาคม ศูนย์สาริการตลาดประจำหมู่บ้าน ซ่อมแซมบ้าน ซุกลอกสระน้ำ สร้างสะพาน

ค. กิจกรรมพัฒนาองค์กร มีการจัดตั้งกลุ่มสตรีอาสาพัฒนา จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อบรม ทสปช. อบรมอาสาป้องกันป่า (อสป.) จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์/ศูนย์สาริการตลาด การจัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกร การจัดตั้งกลุ่ม ผสส./อสบ.

ง. กิจกรรมพัฒนาอาชีพ มีการส่งเสริมแม่บ้านเกษตรกร เลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ ส่งเสริมยุวเกษตรกรและแม่บ้านเกษตรกรเพาะเห็ด ส่งเสริมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรปลูกหญ้าไม้กวาด ศึกษาคคว้าความหลักวิชาการ เกษตร อบรมอาชีพจักสาน อบรมทำบัญชีร้านค้า กลุ่มออมทรัพย์

จ. กิจกรรมด้านโภชนาการเลี้ยงดูเด็ก มีการอบรมแม่บ้านด้านอาหาร เสริม
อบรมแม่บ้านด้านการปรุงอาหารให้ถูกสุขลักษณะ อบรมแม่บ้านด้านการใช้สื่อพัฒนาเด็ก

4. บทบาทของผู้นำในการพัฒนา

หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านชายแดนที่โครงการได้รับการพัฒนาอย่างสูง พื้นที่เป็นแหล่ง
ผลิตอาหารและวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงาน เช่น อ้อย ให้กับโรงงานน้ำตาล โรงสุมนไพรใช้
สะกิดทำยา และพืชไร่ต่างๆ เนื่องจากคนในหมู่บ้านมาจากหลายแห่งมาอยู่รวมกัน
ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลมีแตกต่างกันออกไป บางคนได้เคยทำงานเป็นผู้นำในการพัฒนา
จากหมู่บ้านที่ตนเองอยู่มาก่อน บางคนเคยอยู่ในหมู่บ้านที่มีการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ทั้งใน
ภาครัฐ และเอกชน สิ่งเหล่านี้ทำให้คนกลุ่มที่เคยผ่านประสบการณ์ในงานพัฒนาหรือเคยอยู่
ในสภาพของการพัฒนามาก่อน เริ่มมองหาวิถีทางที่จะพัฒนาหมู่บ้านที่ตนยึดเป็นแหล่งใหม่
โดยได้เล่าให้เพื่อนบ้านได้ทราบถึงหมู่บ้าน งานพัฒนาต่างๆ ที่เคยพบเคยทำมาก่อนและเริ่ม
ซักชวนว่าควรจะพัฒนาหมู่บ้านอย่างไร กอปรกับทางรัฐบาลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐใ้ค้ำความ
คิดค้นการพัฒนาอันเป็นนโยบายของรัฐ ที่จะพัฒนาทุกหมู่บ้านในประเทศให้ประชาชนอยู่ดีกิน
ดี เข้าไปเผยแพร่แนะนำ มีการจัดตั้งผู้นำทางการขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน
กลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน เป็นต้น ผู้นำที่เคยมีแนวความคิดที่จะพัฒนาหมู่บ้าน
ถูกเลือกขึ้นมาเป็นผู้นำทางการดังกล่าว บทบาทของผู้นำในการพัฒนาจึงเริ่มได้รับการยอมรับ
มากขึ้นในชุมชน ทั้งนี้เพราะความต้องการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคนในหมู่บ้าน
ให้เกิดความพึงพอใจแก่ตนเองและชุมชน ประการหนึ่ง แนวความคิดในการพัฒนาที่เจ้าหน้าที่
ของรัฐมอบหมายเป็นหน้าที่ที่ผู้นำทางการและอาสาพัฒนาของหมู่บ้านดำเนินการด้วยเป็น
ประการที่สอง โดยมูลเหตุหลักดังกล่าวนี้เอง ผู้นำชุมชนจึงเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมพัฒนา
หมู่บ้านมากขึ้น

ผู้นำในหมู่บ้านนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับของความคิดจิตสำนึก ความกระตือ
รือร้อนและความจริงใจ คือ

(1) ผู้นำที่มีความต้องการอยากพัฒนาอย่างจริงจังมีจิตสำนึกของความเป็นเจ้า
ของชุมชน เต็มใจและพร้อมที่จะเข้าร่วมในงานพัฒนาอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของตน
ตั้งแต่การกำหนดวางแผนจนถึงการปฏิบัติ

(2) ผู้นำที่อยากเห็นชุมชนของตนเองพัฒนาขึ้น มีสำนึกในการ เป็นเจ้าของชุมชน แต่จะเข้าร่วมงานพัฒนาโดยมีเงื่อนไขกำหนด หากเป็นสิ่งที่ตนเองพอใจและเห็นด้วยก็จะ กระทือหรือรับเข้าร่วม หากเงื่อนไขในงานไม่น่าพอใจก็จะเพียงแต่รับฟังให้ความร่วมมือ สนับสนุนตามแกน

(3) ผู้นำที่อยากเห็นชุมชนของตนเองพัฒนาขึ้น แสดงความคิดเห็น ร่วมรับฟัง แต่ไม่ดำเนินการ ไม่กระทือหรือรับที่จะทำ ไม่เห็นว่าเป็นหน้าที่ความจำเป็นความผูกพันที่ ต้องทำ อยู่เฉยๆ คิดว่า

ดังนั้น บทบาทในกิจกรรมพัฒนาของหมู่บ้านจะอยู่กับผู้นำใน ระดับหนึ่งและ สอง และเป็นมากใน ระดับหนึ่งที่มีความตั้งใจกระทือหรือรับและร่วมคิดค้นหาปัญหา และวางแผนหาแนวทางแก้ไข ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มบ้านเรือพาย และมีในหมู่บ้านสวัสดิ์และ บ้านปลายทาง บางคนที่ไม่ร่วม ดังนั้นกิจกรรมพัฒนาโดยส่วนใหญ่ จากการช่วยเหลือแนะนำ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือจากการชวนชวนหาทางแก้ไขด้วยตัวเอง โดยหาแหล่งความ ช่วยเหลือต่างๆ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน จึงมีมากในกลุ่มบ้านเรือพาย กลุ่มบ้านนี้มี โรงเรียน มีประปาหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรศลาเกษตร อาคารศูนย์สาธิตการกลาด มีกลุ่มออมทรัพย์ มีวัด จัดตลาดนัดทุกอาทิตย์ละ 1 วัน เป็นที่ตั้งของสถานีอนามัยตำบล ศรีสวัสดิ์ ในขณะที่กลุ่มบ้านบ้านเขาอ้อยไม่มีอะไร นอกจากมาร่วมใช้บริการกับกลุ่มบ้านนี้ กลุ่มบ้านสวัสดิ์มีผู้นำใน ระดับหนึ่งอยู่มากเท่าๆ กับบ้านเรือพาย จึงมีการพัฒนาไปได้มาก เกือบเท่าๆ กัน แต่การทำงานในรูปกลุ่มต่างๆ เช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ร่วมกับบ้าน เรือพาย แม้จะพยายามค้นคว้าที่จะพัฒนาให้มีกลุ่มของตนเอง แต่ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจาก มีผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามัคคีกัน และส่วนที่เป็นแกนของกลุ่มบ้านก็ไม่ยอมที่จะร่วมกับกลุ่มผู้นำ บ้านเรือพาย แต่มีความคิดที่จะพัฒนาหมู่บ้านตนเองและขอแยกเป็นหมู่บ้านใหม่

ส่วนกลุ่มบ้านปลายทาง เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างล้าหลังไม่มีสาธารณูปโภคใดๆ และผู้นำพยายามที่จะให้มีการพัฒนาในกลุ่มบ้านตนเอง แต่ขาดความจริงจัง ขาดความกระทือหรือรับ เพราะฐานะและพลังคนในหมู่บ้านไม่อำนวย

แต่ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่อยู่ในระดับใด และอยู่ในกลุ่มบ้านใด บทบาทของผู้นำที่มี ต่อกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเริ่มตั้งแต่ร่วมคิด วางแผนและปฏิบัติ ก็ยังคงอิงอยู่ กับความคิดและนโยบายการพัฒนาของรัฐ งานพัฒนาส่วนใหญ่ที่ผู้นำคิดทำและดำเนินการ

มักจะมาจกแนวทางที่รัฐใ้ควางไว้ และถึอว่าควรบปฏิบัติ เจ้าหน้าทึของรัฐเป็นเสมือนทึ
ปรึษาและผู้สั่งการใ้ค้ำเนินการตามแนวทางทึควางไว้

บทบาทของผู้นำจากเคิมทึเป็นบทบาททึกำหนดค้วยวัชนธรรมในชุมชนของค่นเอง
ในการพัฒนา กลายเป็นบทบาทผู้นำทึเป็นทางการ และค้ำเนินการ โดยการสั่งการใ้กระทำ
แก่ถึงอย่างนั้นผู้นำทึอยู่ในชุมชนในระคัษหนึ่ง ถึยค้งมีจึคสำนึค ความกระคึอริอ้น ความรู้
สึคเป็นเจ้าของ เป็นพันระสัณญาทึจะค้ำเนินการพัฒนาชุมชนของค่นเองในรูปแบบทึเหมาะ
สมสามารถทำถึได้ แม้จะเป็นการนำค้วคึคจากเจ้าหน้าทึของรัฐ หรืออ้างนโยบายของรัฐ
ถึคควม ความพยายามทึจะคอบสนองประเคึน 2 ประการทึกล่าวมาแล้ว เป็นค้วชั้วคึใ้เห็น
ถึคัคเจนนว่า ผู้นำชุมชนใ้ความสำคัญคอบบาทของค่นเองในการพัฒนาอย่างถึงและถึยค้ง
เอาใจใส่ถึคถึจกรรรมการพัฒนาหมู่บ้านของค่นเอง

5. บทบาทของสครึในหมู่บ้านกังานพัฒนา

สครึในหมู่บ้านมีบทบาทหลักคึอการ เป็นแม่บ้านและเป็นก้ำล้งสำคัญของคร อมคร้ว
ในการประกอมอาชีพท้าวเกษกรกรรม เพื่อถึยชึพและเพื่อช่าย ขณะเค็ยวกันเมื่อไม่เพ็ยพอ
ถึใช้เวลาว่างทึมีรับจ้างในภาคเกษกรกรรมเพื่อเป็นรายถึจุนเจือคร อมคร้วค้วย

ในคร อมคร้วสครึจะเป็นผู้ดูแลหุงหาอาหาร ชัคค้ำ ท้าวความสะอาดค้ำบ้าน เล็ยงลูก
อำนจการคัคคึนใจในการจึคหาอาหาร ช็อของเคร็องใช้ในบ้านจะอยู่ทึสครึผู้เป็นแม่บ้าน
เป็นผู้ดูแลควมคุมการใ้จ่ายเงินในคร อมคร้ว การ เก็บออมไว้ใ้ช่ายมเจ็บใช้

ในบทบาทของผู้ลึคท้วมกับสามีของค่นนั้น สครึมีอำนจเค็มทึการเข้าร่วมคัคคึน
ใจในการปลุกพึชโรงงานในไร้ การจึครระบบงานในไร้ ซึงจะเป็นงานการผลึคทางการ เกษกร
กัษแต่เริ่มหาสถานที่ เกร็ยมคึน ปลุกพึช ใ้สัปุย รค่น้ำ เก็บพึชผลนาน และแม่ค่างานรับจ้าง
เพื่อหารายถึมาจุนเจือคร อมคร้ว จะเห็นถึคว่าสครึมีบทบาทสูงถึกว่ามากในคร อมคร้ว หมู่บ้าน
นึยออมรับบทบาทส่วนนี้ของสครึว่าเป็นบทบาททึเหมาะสม และเป็นบทบาททึสครึทุกคนควรรทำ

ในส่วนทึกล่าวออกมาสู่ชุมชน สครึทุกคร อมคร้วจะเข้าไปร้วมงานพัฒนาในหมู่บ้าน
ของค่นในลักษณะของการใ้ความร้วมมือร้วมแรงกายในการพัฒนาถนน พัฒนาวัค พัฒนา
โรงเร็ยน ตามทึชุมชนกำหนดใ้ร้วมกันท้าว เมื่อมีประชุมช่าวบ้านทึงพ้อบ้านและแม่บ้านจะ
ร้วมประชุมค้วยกันหรือค่นใดค่นหนึ่งไปเป็นค้วแทนของคร อมคร้ว แล้วนำกลั้มมาถ้ายทอคใ้
คร อมคร้วรับฟัง

นอกจากนั้นสตรีในหมู่บ้านยังมีบทบาทในชุมชนในการเข้าร่วมเป็นผู้นำในหมู่บ้าน โดยได้รับคัดเลือกให้เป็นกรรมการหมู่บ้านและรวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้าน ในหมู่บ้านโดยเริ่มทำงานเป็นกลุ่ม และพยายามหาแนวทางที่จะพัฒนาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสตรีด้วยกัน ในด้านการพัฒนาการอบรมการงานด้านแม่บ้าน การเลี้ยงลูกเด็ก เช่น ทำอาหาร การเรียนรู้ เรื่องการดูแลเอาใจใส่เด็ก และการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร เช่น การปลูกพืชไร่ การพัฒนางานฝีมืออาชีพ เช่น งานจักสาน เพื่อฝึกหัดงานฝีมือในการพัฒนาอาชีพรองยามว่าง งาน เข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ของหมู่บ้าน เพื่อเก็บออมเงินไว้ใช้ในการผลิตร่วม เป็นคณะกรรมการในกลุ่มออมทรัพย์ และร่วมบริหารงานออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

นับว่าสตรีในหมู่บ้านนี้ มีบทบาททั้งในส่วนของครอบครัวและบทบาทในชุมชน แม้จะเป็นเพียงบางส่วนที่ก้าวขึ้นไปสู่ระบบบริหารในหมู่บ้านและได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้านก็ตาม

6. การยอมรับศักยภาพของสตรีในด้านการพัฒนาในหมู่บ้าน

สตรีในหมู่บ้านมีศักยภาพในครอบครัว ทุกครอบครัวยอมรับว่าแม่บ้านของตนเป็นผู้ดูแลควบคุมการใช้จ่ายในบ้าน ดูแลเอาใจใส่เด็กคนแก่ในบ้าน ดูแลให้ความสะดวกกับสามีในเรื่องความเป็นอยู่ การกิน มีส่วนรับผิดชอบตัดสินใจ งานในบ้าน งานอาชีพในไร่ แม่บ้านสามารถเป็นตัวแทนสามีในการเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน งานอาชีพ งานกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน แม่บ้านบางคนได้รับเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก ในจำนวนสตรีในหมู่บ้าน 670 คน ที่อยู่ในช่วงอายุ 20-45 ปี มีประมาณ 400 คน สตรีในกลุ่มนี้เข้าเป็นคณะกรรมการในระดับผู้นำชุมชนเพียง 10 คน ซึ่งในจำนวน 10 คน ชาวบ้านจำนวน 60% ยอมรับว่าสตรีสามารถทำงานในฐานะผู้นำชุมชนได้ ส่วนอีก 40% เห็นว่า ยังไม่ควรที่สตรีจะเข้าไปอยู่ในระดับนั้น เพราะงานเช่นนี้ควรเป็นเรื่องของบุรุษ เพราะมีความหนักแน่น ตัดสินใจได้ดีกว่า และส่วนที่ยอมรับมีความเห็นว่าสตรีสามารถทำได้โดยคุณสมบัติ และสภาพแวดล้อมของสตรีที่เหมาะสม คือเป็นคนเก่ง ซึ่งหมายถึงมีความกล้า มีประสบการณ์ในการพบปะผู้คนมาก มีความคิดดี ได้รับการอบรมเพิ่มเติมบ่อยครั้ง มีการศึกษาดี มีฐานะความเป็นอยู่ที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกการทำงานได้

ในการพิจารณาว่าชาวบ้านมีการยอมรับศักยภาพของสตรีในด้านการพัฒนาในหมู่บ้านในระดับใด มากน้อยแค่ไหน จึงไม่ขึ้นอยู่กับจำนวนคนที่ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเท่านั้น การยอมรับในครอบครัว การยอมรับที่จะให้สตรีออกมาร่วมประชุมงานพัฒนาหมู่บ้าน สามารถแสดงความคิดเห็นได้ร่วมมือในการดำเนินการ โดยร่วมตัดสินใจ ร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมพัฒนา โดยจะมาในบทบาทแม่ครัวทำอาหาร การบริการ หรือร่วมลงแรงก็ถือว่าได้เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ในหมู่บ้านนี้มีค่อนข้างสูง

โดยภาพรวมสตรีในหมู่บ้านนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความสามารถ ทั้งในระดับครอบครัว ในระดับหมู่บ้าน สภาพวัฒนธรรมของชนบทภาคเกษตรกรรม กำหนดให้มีการยอมรับบทบาทของสตรีค่อนข้างสูง การก้าวขึ้นมาสู่การเป็นผู้นำในหมู่บ้านได้มาจากการยอมรับของชาวบ้านในระดับผู้นำ และชาวบ้านที่เห็นว่ามีความสามารถพอ สถานภาพของสตรีในหมู่บ้านไม่จำเป็นเฉพาะในฐานะแม่บ้าน ในฐานะผู้นำได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นอย่างดี ในด้านการพัฒนา ข้อจำกัดในจำนวนที่มีสตรีในระดับผู้นำน้อย สตรีจึงอยู่ในฐานะผู้ร่วมมือปฏิบัติมากกว่าการร่วมวางแผนตัดสินใจ จึงทำให้สถานภาพของสตรีก็จะได้รับการยอมรับในระดับต่ำ แต่หากคำนึงถึงวัฒนธรรมโดยส่วนรวมและการยอมรับต่อสถานภาพและบทบาทของเพศแล้ว ยืนยันว่าสตรีได้รับการยอมรับศักยภาพในด้านการพัฒนาในระดับเท่าเทียมกับบุรุษในชุมชนนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย